

МЕРЕЖА ЦЕНТРІВ
ПРАВОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ
ТА КОНСУЛЬТАЦІЙ

міжнародний фонд
Відродження
INTERNATIONAL RENAISSANCE FOUNDATION

Спілкування з працівниками міліції: права громадян та міліціонерів

ОСНОВНІ ПРАВИЛА спілкування з міліцією:
НЕ провокуй, НЕ ображай, НЕ тікай. Це може стати приводом застосовувати щодо людини насильства. Будь виваженим і стриманим! Якщо не витримаєш і зірвешся – винуватим у конфлікті будеш саме ти, оскільки довести вину міліціонера дуже важко. Задля безпеки ці три принципи «НЕ» мають стати нормою поведінки при зустрічі з будь-яким працівником міліції.

У випадках твого затримання:

НЕ ВІР, НЕ БІЙСЯ, НЕ ПРОСИ.

Не вір – у міліції немає друзів. Не довіряй слідчому.

Не бійся – якщо міліціонери відчують, що ти їх боїшся, вони докладуть максимум зусиль, щоб зламати тебе.

Не проси – будь гідним. Слідчий нічим не допоможе, прохання можуть бути використані проти тебе шляхом тиску та шантажу.

Пам'ятай! Все, що ти скажеш, може бути використано проти тебе. Якщо ти не вчиняв правопорушення, то «чистосердечне визнання вини» – прямий шлях в тюрму.

Важливо! Намагайся завжди мати при собі контакти знайомого адвоката, юридичної консультації або правозахисної організації.

Порада 1. Спілкування з міліціонером

Будь-яка розмова з міліціонером має починатися з прохання пред'явити службове посвідчення. Не соромся, ти маєш уважно його прочитати, а краще записати посаду, прізвище, ім'я правоохоронця. Таким чином покажеш, що готовий до серйозної розмови, але виключно в межах закону.

Міліціонер є представником держави, тому до нього треба ставитися стримано, з повагою та виконувати його законні вимоги.

Варто пам'ятати, що злісна непокора законному розпорядженню чи вимозі працівника міліції є адміністративним правопорушенням і може стати причиною застосування щодо порушника фізичного впливу та затримання.

Але ти зобов'язаний виконувати лише законні вимоги працівника міліції. Приміром, міліціонер може вимагати назвати прізвище, адресу проживання, пред'явити паспорт чи інший документ, що посвідчує особу, дати пояснення з приводу події, свідком якої ти був, припинити чинити дії, якщо тобі обґрунтовано вказали, що в них вбачаються ознаки правопорушення.

Під час спілкування з правоохоронцями пам'ятай:

- міліціонер за жодних обставин не має права вилучати твій паспорт. Винятком є випадок, коли документ має ознаки підробки, але тоді в присутності двох понятих обов'язково складається протокол вилучення чи добровільної видачі документа;
- міліціонер не може вилучати будь-які речі, якщо вони не є знаряддям або об'єктом скоєння правопорушення;
- міліціонер не має права без аргументованого пояснення причин вимагати невідкладно прибути разом із ним до відділку міліції;
- ти маєш право в будь-який момент припинити розмову. Але зроби це коректно й аргументовано.

Порада 2. Тебе викликають до відділку міліції

З'являйся до міліції краще лише за письмовим викликом (повідстю) та з документами, що посвідчують особу. Таку повістку ти маєш отримати особисто під підпис (корінець документа з підписом забирає міліціонер). Перед походом до міліції, допитом чи наданням будь-яких свідчень (навіть як свідка) обов'язково проконсультуйся з юристом.

У повістці має бути чітко зазначено: кого викликають (прізвище та ініціали), куди викликають (назва органу міліції та його адреса), хто викликає (прізвище посадової особи), у якості кого викликають (потерпілий, свідок, підозрюваний), для чого викликають (допит, надання пояснення), дата і час прибуття до міліції.

Важливо! Задля своєї ж безпеки не ходи до міліції сам. Краще, якщо близькі чи друзі супроводять тебе до самого кабінету. Якщо немає такої можливості, перед тим, як іти до відділку, повідом родичам та знайомим, до якого саме підрозділу міліції ти йдеш, коли, хто та у зв'язку з чим тебе викликав.

Запам'ятай! Дуже важливо зафіксувати час прибуття і виходу з відділку. Після прибуття до відділку, а також під час виходу звідти проконтролюй, щоб в черговому журналі (знаходиться при вході у чергового) були зазначені дата та час прибуття/виходу. Лише після цього став свій підпис.

У журналі має бути вказано прізвище, ім'я, по батькові, дата та час прибуття до відділку, до кого з працівників міліції ти прийшов. Далі черговий зобов'язаний зафіксувати у цьому ж самому журналі час, коли ти вийдеш із відділку. Також намагайся зафіксувати час затримання в будь-яких документах (пояснення, протокол).

Порада 3. Взаємовідносини з правоохоронцями при затриманні

Існують такі підстави для затримання: за скоєння адміністративного правопорушення, за підозрою у вчиненні злочину та загальне затримання.

1. Адміністративне затримання

Проводиться міліцією, якщо її представники вважають, що ти *вчиняєш адміністративне правопорушення* (порушуєш громадський порядок, перебуваєш у громадському місці в нетверезому стані тощо), щодо тебе вичерпано всі інші заходи впливу, але ти не припиняєш своїх протиправних дій. Наприклад, ти *вчинив адміністративне правопорушення*, і має бути складений протокол, а у тебе немає посвідчення особи і немає свідків, які могли б повідомити про тебе необхідні дані.

У правоохоронців також є інші підстави для підозри, і тебе можуть затримати без попереднього рішення суду, **лише якщо** ти намагався втекти, або не маєш постійного місця проживання, або коли не встановлено твою особу. **У будь-яких інших випадках затримання без попереднього рішення суду не є законним.**

Адміністративне затримання здійснюється не більше ніж на **3 години**. Цього часу співробітникам міліції має вистачити, щоб скласти адміністративний протокол, опитати свідків та провести інші дії. Якщо тобі повідомили причину затримання (і це є дрібний адміністративний проступок) – вимагай складання протоколу про адміністративне правопорушення на місці, а не в міліції.

2. Затримання по обвинуваченню у вчиненні злочину

Затримання проводиться лише за наявності однієї з підстав:

- особу застали під час вчинення злочину або безпосередньо після його вчинення;
- потерпілий та очевидці прямо вказали на особу, яка вчинила злочин;
- на підозрюваному або на його одягу, при ньому або в його житлі виявлено явні сліди злочину;
- є ухвала слідчого судді або суду про примусовий привід.

Запам'ятай! Згідно з чинним законодавством затримання за підозрою у вчиненні злочину не може тривати більше **72 годин**. Тому так важливо, щоб у протоколі правильно вказали дату та час затримання. Коли цей час мине, міліція зобов'язана або звільнити тебе, або доставити до суду для прийняття рішення про можливість подальшого перебування під вартою (не пізніше 60 годин). У випадку затримання на підставі ухвали слідчого судді або суду цей термін становить **36 годин**.

Алгоритм дій при затриманні:

1. Дізнайся мотиви затримання.
2. Отримай від осіб, які тебе затримали, такі відомості: прізвище, місце роботи, а також попроси пред'явити службове посвідчення.
3. Вимагай, щоб тобі роз'яснили права як особі, яку затримали.
4. Вимагай, щоб про затримання працівники правоохоронного органу повідомили одного з родичів чи близьких.
5. Вимагай можливості зв'язатися зі своїм адвокатом. Ти маєш право на юридичну допомогу як при адміністративному затриманні, так і при підозрі у вчиненні злочину, навіть якщо проходиш у справі як свідок.
6. За необхідності скористайся своїм конституційним правом не відповідати на запитання, тобто не давати

показання або пояснення щодо себе, членів своєї сім'ї чи близьких родичів.

7. У випадку побиття вимагай надання тобі медичної допомоги.
8. Оскаржуй затримання до прокуратури або суду, якщо вважаєш, що воно незаконне.

При затриманні за підозрою у вчиненні злочину на тебе обов'язково повинні скласти протокол про затримання (це ж стосується й адміністративного затримання). Не поспішай його підписувати (як і будь-який документ у міліції), уважно вивчивши зміст протоколу, **ти маєш право:**

- самостійно записати в протоколі свої свідчення та пояснення (щоб унеможливити дописки під ним іншого тексту – постав «Z» або перекресли навхрест незаповнені рядки протоколу), скарги на порушення закону правоохоронцями;
- не підписувати протокол із незаповненими графами;
- відмовитись від підписання протоколу або написаного міліціонером із твоїх слів пояснення, якщо вони не відповідають дійсності.

Копію протоколу про затримання міліціонер повинен вручити тобі разом із переліком прав затриманого.

Практичні поради у відділку міліції

В жодному разі не чини опору, не лізь у бійку і не намагайся втекти – за певних обставин міліціонер має право застосувати вогнепальну зброю при затриманні злочинця. Якщо він уже тримає в руках пістолет, беззаперечно виконуй його вимоги і не роби спроби наблизитись до нього. Різке зближення до міліціонера чи спроба доторкнутись до зброї можуть бути розцінені як загроза, що дає працівникові міліції право стріляти.

У випадку, **якщо тебе затримали й доставили до відділку:**

- не чини фізичного опору працівникові міліції
- вимагай чіткого пояснення, у скоєнні якого правопорушення тебе підозрюють;
- перед тим, як пройти з міліціонером до службового

автомобіля, з'ясує, до якого відділку ви направляєтесь;

- одразу після затримання повідом своїх рідних, друзів, захисників: наявність у відділку великої кількості людей зменшить імовірність застосування до тебе невинуватених «заходів впливу»;
- зафіксує час затримання, оскільки з нього починається відлік годин твого вимушеного перебування в міліції;
- після прибуття до міліції вимагає складання протоколу про своє затримання;
- ввічливо поясни співробітникові міліції, що ти взагалі відмовляєшся підписувати будь-які документи за відсутності твого адвоката.

Якщо на тебе надягли наручники – не смикайся, вони можуть автоматично сильніше стискатися від цього і зламати кістку. Обов'язково в цьому випадку вкажи у письмових поясненнях чи в протоколі, що на тебе одягли наручники (використали кийки, балончик і т. ін.). Все це – спецзасоби, застосування яких чітко регламентується законом. Іншими словами, вони не можуть бути застосовані на розсуд міліціонера, лише за наявності підстав, наприклад, таких як злісна непопора.

Твої крики та благання «убери руки!» не будуть діяти. Навпаки, ти поведишся очікувано. Можеш сісти на землю і сказати спокійно, що або підете ногами, «або несіть». Але ні в якому разі не штовхайся, не опирайся активно, чини лише пасивний спротив. Це необхідно для того, щоб тобі не «додали» злісну непопору.

Фотографуй, занотуй імена працівників міліції (звання, прізвище), ці відомості не є конфіденційними.

Особистий огляд

Під час оформлення затримання тобі доведеться пройти процедуру особистого обшуку та огляду твоїх речей. Особистий огляд має проводитись особою однієї з тобою статі й у присутності двох понятих цієї ж статі. За результатами особистого огляду складається протокол, до якого заносяться відомості про вилучені речі. Протокол засвідчується твоїм підписом та підписами двох понятих.

Якщо міліціонер вимагає «вивернути кишені», показати вміст валізи, з'ясууй, яку процесуальну дію він проводить: огляд чи обшук. За загальним правилом, обшук проводиться лише за ухвалою слідчого судді (з якою ти маєш бути ознайомлений), тоді як огляд може провести будь-який міліціонер та інші передбачені законом службові особи. Ти маєш право не погоджуватись «вивертати» валізу. У цьому випадку постав її перед міліціонером та запропонуй йому самостійно це зробити. Нагадай, щоб усі свої дії він відобразив у відповідному протоколі.

Те ж стосується кишень: нехай самі їх оглядають. Не ховай руки в кишені, можливо, щось вже туди підкинули. Якщо в речах (одязі, валізі тощо) знайдуть сторонні предмети (найчастіше наркотики або набої), не торкайся їх, одразу ж оголоси, що це не твоє.

Перший допит

У кабінет заходь впевнено, у тебе не має бути почуття провини. Втім, не варто себе вести нагло, та не треба й «слатись» перед слідчим.

Знай, слідчий нічим не кращий і не вищий за тебе, у тому числі й стосовно особистої «чистоти» перед законом.

Загальні поради

Не вір слідчому й лише обдуманно (попередньо порадившись з адвокатом) погоджуйся на його пропозиції. Ніколи нічого не підписуй, не прочитавши до кінця!

Протокол підписуй власноруч, ти маєш на це право.

Якщо на тебе кричать – замовкай і нічого не кажи цьому слідчому.

Не вір на слово слідчому, вимагай повні редакції статей закону, під якими ти підписуєшся.

Намагайся на питання відповідати односкладово: «так», «ні».

Ніколи не виправдовуйся, не пускайся в абстрактні пояснення.

Якщо ти не впевнений, кажи: «Не можу згадати», «Не можу відповісти на це питання».

Пам'ятай про ст. 63 Конституції України: посилаючись на неї ти маєш право повністю або частково відмовитись давати будь-які показання чи пояснення проти себе, підписувати документи. Також ти маєш право написати пояснення власноруч.

Як діяти, якщо тебе б'ють

Тебе б'ють ногами на землі, – пам'ятай, що треба затримати дихання. Ребра ламаються на видихові. Не бійся ударів в обличчя, синці можуть свідчити на твою користь, бійся ударів у потилицю і скроню.

Не смикайся при замахові ногою, а зведи коліна. Імітуй очікуваний ефект від удару. *Краще бути побитим, ніж бути убитим.*

Намагайся залишити докази свого перебування та побиття в кабінеті: якщо тече кров – забризкай нею підлогу, зроби мазок кров'ю на днищі стільця чи столу, якщо є можливість сховай закривавлену хустинку за шафою, сейфом чи батареєю опалення. Потім вона знадобиться для аналізу крові, що буде як доказом того, що тебе побили, так і свідченням того, що ти взагалі перебував у службовому кабінеті відділку (інколи у міліціонерів з'являється спокуса стверджувати, що вони тебе раніше й в очі не бачили).

Якщо під катуваннями міліціонери вимагають щось підписати чи написати, а всі твої дії безрезультатні, – пиши й підписуй. Але старайся максимально викривити почерк (найпростіший спосіб – писати з іншим нахилом літер або почерком «першокласника», крупними акуратними літерами). Не зайвим буде поставити інший, «не свій» підпис. Міліціонери твого почерку не знають, а зв'язати підпис під протоколом та підпис у паспорті навряд чи будуть.

Варто знати

Якщо тебе затримали за адміністративне правопорушення і чітко зафіксовано час прибуття до відділку, час починає працювати на тебе.

Щоб затягнути час, можна:

- посилатися на загострення хронічного захворювання і вимагати, щоб викликали швидку допомогу, госпіталізували;
- після прибуття медиків скаржитися на біль, що не дає сконцентруватися і повноцінно давати свідчення по суті справи;
- вимагати негайно зустрітися з адвокатом;
- якщо протокол складено російською, заявити, що ти погано розумієш цю мову, вимагати перекладача або щоб документи переписали державною мовою, скаржитися на нерозбірливий почерк оперативного працівника;
- намагатися заговорити працівника міліції та розмовляти про все, що спаде на думку, крім того, що прямо стосується справи.

Обшук у твоєму житлі та вилучення речей

Обшук у твоїй квартирі чи домоволодінні може проводитися тільки за наявності вмотивованої ухвали слідчого судді, яку міліціонери зобов'язані тобі пред'явити.

Запам'ятай:

- обшук житла має проводитися в присутності двох понятих та особи, яка тут проживає. Тому вимагай, щоб понятими були сусіди, незаангажовані поняті, – це суттєвий шанс, що твої права буде дотримано;
- перед обшуком тобі й понятим мають оголосити передбачені законодавством права (бути присутніми при всіх діях співробітників міліції та робити заяви і зауваження з приводу цих дій, які заносяться до протоколу обшуку);
- пильно стеж за діями та переміщенням міліціонерів та контролью їх перебування у помешканні. Обшук зазвичай проводять кілька співробітників міліції, але пильнуй, щоб вони не обшукували всі кімнати твого домоволодіння одночасно, а трималися разом і були під твоїм наглядом;

- особа, яка проводить обшук, має право вимагати від тебе відчинити замкнуту шафу, секретьєр чи сейф, а тому, якщо не хочеш, щоб їх просто зламали, краще це зробити;
- міліція може заборонити присутнім виходити з кімнати, у тому числі й тим, хто зайшов до приміщення вже під час обшуку. Також міліціонери можуть заборонити їм контактувати між собою;
- якщо раптом правоохоронець «виявив» у кімнаті незнайомий тобі предмет, за жодних обставин не бери його в руки;
- співробітники міліції зобов'язані намагатися не пошкодити твої речі;
- після завершення обшуку уважно прочитай складений за його результатами протокол, вимагай внесення до нього всіх твоїх зауважень і обов'язково отримай один примірник протоколу.

Якщо міліціонери вилучають речі чи документи, вимагай пояснити підставу, адже за результатами обшуку можуть бути вилучені лише заборонені предмети, речі чи документи або такі, що мають значення для справи. Вилучення предметів має бути належним чином задокументовано: вони мають бути пред'явлені для огляду тобі й понятим, перелічені в протоколі обшуку із зазначенням назви, кількості, ваги, матеріалу, з якого вони виготовлені, а також характерних індивідуальних ознак. Усі вилучені предмети мають бути упаковані та опечатані за участі понятих на місці обшуку – наполягай на цьому.

Звертаємо увагу, що цей буклет носить рекомендаційний характер, і вирішення окремих ситуацій потребує консультації зі спеціалістом.

У цьому буклеті використано законодавство станом на 01.07.2014 р.

Законодавство час від часу змінюється, тому наведена інформація не є офіційним роз'ясненням чинного законодавства.

Додаткову інформацію з тематики буклету, його електронний варіант та консультації з різних правових питань Ви можете знайти на сайті «Правовий простір» www.legalspace.org

Матеріал підготовано Асоціацією українських моніторів дотримання прав людини в діяльності правоохоронних органів і дійсний станом на 01.08.2014 р.

МЕРЕЖА ЦЕНТРІВ
ПРАВОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ
ТА КОНСУЛЬТАЦІЙ

міжнародний фонд
Відродження
INTERNATIONAL RENAISSANCE FOUNDATION

Україна

Цей буклет видано у рамках ініціативи “Посилення правових можливостей бідних верств населення”, за підтримки Міжнародного фонду “Відродження” та Програми розвитку ООН.

Контакти:

телефон/факс: 044 482 03 63, www.irf.kiev.ua, e-mail: rol@irf.kiev.ua.